

Grup Pyrene. El Pirineu cultural d'Esteve Albert entre la mar rossellonesa i la mar emporitana.

D'Andorra al Rosselló

Quan l'estiu de 1955 arribava, provinent d'Andorra per participar en els Cursos internacionals d'extensió cultural, convidat per l'advocat Joan Sansa Caminal, l'Esteve Albert i Corp (Dosrius, Maresme, 1914 – les Escaldes, Andorra, 1995) començava a mollar la ruta que el portaria, fent camí cultural, a realitzar una circumval·lació del Pirineu pel seu extrem oriental, justament el que des de les Valls d'Andorra i fins a la mar Mediterrània s'alça o es fa avaller, mostrant-nos belles piques i cimes i delitoses valls.

Seria un itinerari de creació cultural, un caminar fent camí, aturant-se allà on trobaria amistats i gent d'empenta per ajudar-lo en les seves empreses culturals, en les seves aventures, en la seva capacitat creadora d'espectacles escènics en els escenaris naturals, i per tant, també històrics, on tingueren lloc episodis o gestes protagonitzades per personatges clau en la història real o mítica que forjaria la terra catalana ja des de la més vella antiguitat.

A les valls d'Andorra, concretament a Engordany, començaria, el darrer dia de 1955 i ja a començament de 1956, la que fou la primera representació d'un pessebre vivent, creat per l'Esteve Albert i llavor d'on anirien naixent els altres que després de seixanta-cinc anys, en nombre de més de 150, donen caliu als nadals catalans. L'any següent, durant l'estiu de 1957, per la proximitat física i espiritual amb la Seu d'Urgell, on conegué l'arxiver i historiador mossèn Pere Pujol, l'Esteve Albert crearia un dels seus més famosos espectacles de so i de llum: el *Retaule de Sant Ermengol*, representat al claustre de la catedral de Santa Maria d'Urgell.

Belluguet com era, perquè sempre li barrinava al cap la idea de nous espectacles, ben aviat arribaria a la Catalunya del Nord, anat a raure al Rosselló, a Elna, on el *Pessebre vivent* del Rosselló començaria el desembre de 1959 també a endolcir els hiverns i a enlairar els cants i les cançons, comesa cultural que encara té lloc cada Nadal, ara, però, celebrant-se des de fa molts anys a Perpinyà.

Jordi Pasques i
Canut, escriptor i
excursionista

Primer segell del Grup
Pyrene, 1959.
Fons Daniela Grau

Esteve Albert a l'Albera, 1979. Foto: Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Programa del primer *Pessebre vivent* del Rosselló, 1959. Fons Daniela Grau

l'Esteve Albert, puix fou l'Albert qui, l'any 1963, el va fer passar de cantar en francès a fer-ho en català. Jordi Barre, juntament amb Henri Jonca (Elna, 1947), esdevindrien les ànimes del *Pessebre vivent* del Rosselló.

El Grup Pyrene*

Consient de la força que dona aplegar en un conjunt les persones interessades a moure cel i terra, l'Esteve Albert, per realitzar les seves idees, va promoure, aquell mateix any de

Arribat al Rosselló, l'Esteve Albert posaria una primera fita a Elna amb el *Pessebre vivent* i després plantaria moltes altres fites, ajudat per una colla de bona gent que s'implicarien en cos i ànima en els seus muntatges i gestacions culturals. Allà hi trobaria exiliat el seu bon amic i company en les primerenques tasques arqueològiques al seu Maresme nadiu Jaume Lladó i Font (Argentona, 1923 - Perpinyà, 2020), que seria el seu puntal incondicional al Rosselló. També hi retrobaria l'activista Julià Gual i Masoller (Mataró, 1905 - Perpinyà, 1964), igualment exiliat i que morí massa aviat, de qui agafà la torxa i la mantingué ben viva fins al present el seu fill Ramon Gual. Un altre dels catalans que havien arribat al Rosselló i que van ser valuosos en les activitats de l'Esteve Albert fou l'home de llengua Pere Verdagner i Juanola (Banyoles, 1929 - Perpinyà, 2017), que en la seva tasca de periodista donaria a la premsa ressò a les comeses culturals de l'Esteve Albert.

Els noms de Josep Deloncle, Charles Bauby, Francesc Pujade, els germans Gilbert i Roger Grau, l'esposa del Gilbert, la Regina Humbert, Henry Pepratx, François Rocaries, Rita Casals, esposa de Julià Gual, anirien lligats al de l'Esteve Albert, fos en els espectacles culturals o en iniciatives de gran calat, com la creació de la Flama del Canigó (Pujade, Grau, Deloncle, Albert). També el nom del cantant i activista cultural Jordi Barre (Argelers de la Marenda, 1920 - Pontellà, 2011), anirà estretament lligat al de

1959, la creació del Grup Artístic i Cultural Pyrene, conegut com a Grup Pyrene, amb el qual farien campanyes culturals arreu de la Catalunya del Nord i, seguint el seu itinerari de circumval·lació del Pirineu, les escamparien per l'Empordà, lligant les penyes i les pedres senyeres entre la mar rossellonesa i la mar emporitana amb la causa comuna de la cultura. Al Rosselló, el Grup Pyrene seria actiu les dècades dels anys seixanta i setanta, i a la dècada dels anys vuitanta les iniciatives (pessebres vivents a Cadaqués, a Pau, a Sant Pere de Roda, a Empuriabrava; muntatges escènics com la *Sibil·la* de Fortià) tindrien lloc a l'Empordà, ja que l'Esteve Albert arriba a Bellcaire d'Empordà l'any 1979 i crea l'espectacle *Bandera de Catalunya - La fi del Comtat d'Empúries*, encara avui onejant cada Divendres Sant al castell palau de Bellcaire. Entre la llarga llista de col·laboradors, sempre gent del mateix poble o de la contrada on tenia lloc la representació, hem de citar la Conxita Egea, el Roger Campredon i la Maria Dolors Masferrer, actuant durant molts anys com si fossin la mirada, el cant i el compàs de l'Esteve Albert.

**Escrit Pyrene en els segells dels primers temps i després Pirene.*

L'obra teatral "Pirene"

El nom del Grup Pyrene el proposa i el posa l'Esteve Albert, ja per representar *Pirene*, obra en vers que havia escrit l'any 1952 sobre el mite de Pirene i la creació de la serralada, text que si bé fou representat en una llarga llista d'indrets, incloses les valls d'Andorra, és poc conegut, malgrat representar una obra senyera i de les primeres escrites per l'Esteve Albert i una de les de més qualitat literària i força èpica, com bé ho constata haver estat guanyadora del premi Verdaguier als Jocs

Representació del Pessebre vivent del Rosselló a Elna, 1959. Foto: Fons Daniela Grau

Esteve Albert i Jordi Barre cantant en un assaig, 1990. Foto: Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Assaig del Pessebre vivent del mar a Cadaqués, 1972. Foto: Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Roger Campredon i Conxita Egea en un assaig, 1964.
Foto: Fons Daniela Grau

Filmant el mite de Pirene a la Vall d'Aran, anys 70.
Foto: Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Esteve Albert i Maria Dolors Masferrer assajant, anys 70.
Foto: Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Florals de la Llengua Catalana de Tolosa de Llenguadoc, 1952; del premi Flor de Neu als Jocs Florals Pirinencs, plurilingües, a Osca, 1966, i del primer premi Canigó als Jocs Florals de la Llengua Catalana de Zuric, 1968.

Una mostra de *Pirene* la podem llegir en la següent selecció, breu, però tota plenitud poètica i tocada d'aquella embranzida característica de l'Esteve Albert, alçada pels temporals quan toca fer sonar el corn per aplegar i arrencar tot seguit la marxa o, aconseguida la gesta, reposar en bressol de pau i onejar de blats ungits pels ulls i la paraula:

"Hi ha una campana que ens crida
des de molt abans de l'alba
i encara no l'hem sentida!
No l'heu copsada mai l'alta alegria
que es manté en l'aire de les nostres serres?
Ple de ressons encara, en el silenci,
dels temps que l'home començà de fondre
i de cisellar l'or, l'argent i el bronze."

...

Amunt, amunt, cap amunt
fins arribar a la flor blanca,
la immensa flor de la neu
que els pics gegants embolcalla.

Amunt, amunt, cap amunt
fins arribar a la collada
i llavors avall, avall
avall pel camí de l'aigua,
avall pel costat del riu
fins arribar a la flor blava,
la immensa flor de la mar
de la mar Mediterrània.

La gent de l'Ós hi arribà,
Pirene hi fundà un reialme
prop de badies i cales.

.....

Cada congesta és com una bandera.
A so de pau ens rep aquesta gent.

Roger Campredon, principal ajudant d'Esteve Albert al Grup Pirene. Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

El Grup Elnavui, d'Elna, successor del Grup Pirene, amb aquest nom a la façana. Foto: Grup Elnavui

ESTEVE ALBERT I CORP
G. A. PYRENE
 Residència Victòria - Av. Meritxell, 31
 Andorra la Vella
 Castell de Valmy - Argelès (P. O.) França
 Amàlia, 10 - Meteró (Barcelona)
 Balmes, 110, 5è., A. Tel. 215 08 00
 BARCELONA-8

Targeta de visita multidomicili d'Esteve Albert i del Grup Pirene. Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Segell del Grup Pirene amb el lema *Salut i pau*. Arxiu Comarcal del Pallars Sobirà. Fons Esteve Albert

Deu-me l'espasa, pare. Vull fer un signe que aquestes bones gents agrairan. Aquest país té un clima tan benigne i de bonic ho és tant que no hi hem pas d'entrar en senyal de guerra. "Corbada espasa, do dels immortals, converteix-te al servei d'aquesta terra en amenosa i segadora falç ja que els blats són madurs als litorals.

Sigues per tots una eina de remença.
Agermanats des de la mar al cim
els qui hi són nats i els que de lluny venim
en tu tindrem una arma de defensa
i no d'atac perquè el món que comença
ara i ací cal que vagi estenent-se
del cim nevat tan blanc al mar tan blau
tenint-te per penyora de la pau.”

Coneixences

La presència de l'Esteve Albert a terres del Rosselló, del Conflent, del Vallespir i de l'Empordà propicià relacions d'amistat, algunes ja iniciades anys enrere en la seva primera joventut i altres refermades durant el seu continu anar i venir, cavaller de totes les causes. Ell mateix ens havia comentat que coneixia unes vint mil persones de les quals ens podria donar detalls. Senyal, aquesta, de la capacitat de l'Esteve Albert d'establir conversa amb qui fos, des del pastor de la muntanya fins a l'artista, polític o empresari de ciutat. Tal era la seva curiositat, la seva manifesta oratòria amb generoses dosi de geni, expressada alguns cops de manera abrupta i sense aturador, altres de forma més encalmada; totes, però amigables.

Algunes de les amistats properes i sinceres d'Esteve Albert amb personatges de la cultura o de la política que residien o recalaven a la Catalunya del Nord o a l'Empordà, són Caterina Albert i Paradís (1869-1966), Pau Casals i Defilló (1876-1973), Josep Sebastià Pons (1886-1962), Edmond Brazès (1893-1980), Josep Maria Batista i Roca (1895-1978), Josep Pla i Casadevall (1897-1981), Simona Pons (1898-1969), Josep Tarradellas i Joan (1899-1988), Carles Fages de Climent (1902-1968) i Salvador Dalí (1904-1989).